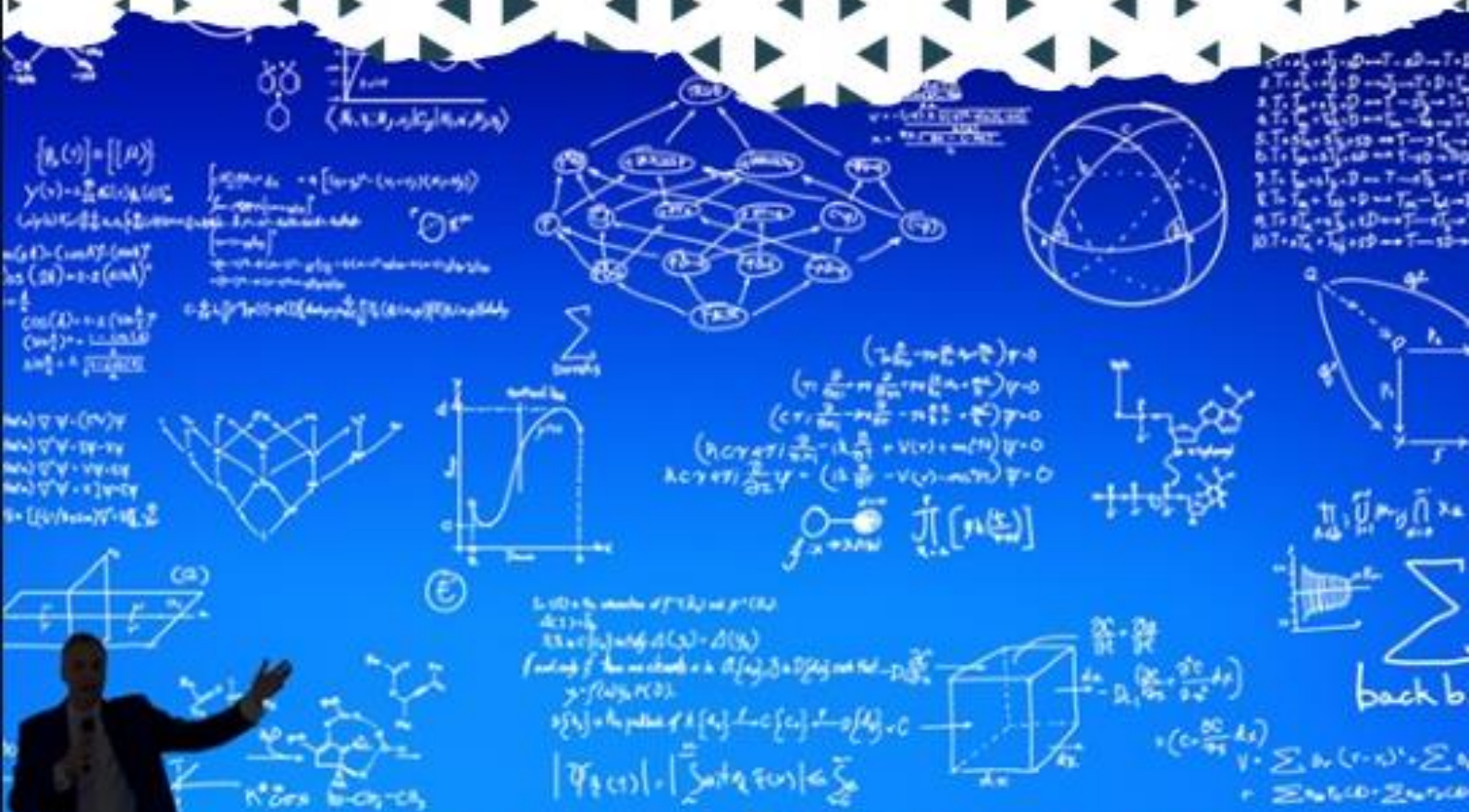

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

 +998945668868
 <http://inno-world.uz>

2024

INNOVATIVE WORLD

«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI

«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI № 1-SONLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI

ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

inno-world.uz

PEDAGOGIK TA'LIM SIFATINI BOSHQARISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI TAKOMILLASHTIRISHA KLASTER YONDASHUVI

Mamashokirov Muhammadshukur Abdumuxtorovich

"Andijon taraqqiyot" nodavlat umumta'lim maktabi

Ta'lim sifatini oshirish bo'yicha direktor maslaxatchisi

ANNOTATSIYA

Maqolada klaster yondashuvi asosida pedagogik ta'lim sifatini boshqarish va raqobatbardoshligini takomillashtirish imkoniyatlari atroflicha tahlil qilingan. Sifat muayyan narsa-hodisaning (ob'ektning) bir holatdan ikkinchi yaxshiroq holatga o'tishini ta'minlaydigan xususiyatlar majmui deyish mumkin. Shunday ekan, sifat ob'ektda dinamik holatda kechishi mumkin ekan. Ob'ektning yaxshiroq holatga o'tishini ta'minlaydigan xususiyatlar ustida, ularning barqarorligi va salmog'ini oshirish ustida ishlash sifatni ta'minlaydi. Bu jarayon sohaning rivojlanishi va raqobatning kuchayishi sharoitida doimo murakkablashib boraveradi. Bu esa sifat muntazam yangilanib boradigan jarayon ekanligini va uni boshqarish soha mutaxassisleri tomonidan doimiy monitoring olib borilishi lozimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: klaster, yondashuv, pedagogik ta'lim, sifat, boshqaruv, raqobatbardoshlik, takomillashtirish.

KIRISH Ta'lim sifati va uni boshqarish muammosi barcha davrlarda pedagogikaning asosiy tadqiqot ob'ektlaridan biri bo'lib kelgan. Bu muammoni o'rganish "sifat", "ta'lim sifatini boshqarish" tushunchalarining mazmun-mohiyatini tahlil va tavsif qilishni talab qiladi. "Международные стандарты: Сборник новых версий стандартов ISO серии 9000" to'plamida sifat tushunchasi "ob'ektning belgilangan va kutilgan ehtiyojlarini qondirish qobiliyati bilan bog'liq xususiyatlar to'plami"dan iborat ekanligi qayd etilgan. [3] Demak, sifat muayyan narsa-hodisaning (ob'ektning) bir holatdan ikkinchi yaxshiroq holatga o'tishini ta'minlaydigan xususiyatlar majmui deyish mumkin.

Shunday ekan, sifat ob'ektda dinamik holatda kechishi mumkin ekan. Ob'ektning yaxshiroq holatga o'tishini ta'minlaydigan xususiyatlar ustida, ularning barqarorligi va salmog'ini oshirish ustida ishlash sifatni ta'minlaydi. Bu jarayon sohaning rivojlanishi va raqobatning kuchayishi sharoitida doimo murakkablashib boraveradi. Bu esa sifat muntazam yangilanib boradigan jarayon ekanligini va uni boshqarish soha mutaxassisleri tomonidan doimiy monitoring olib borilishi lozimligini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqotchi Ye.I.Varchenko ta'lim sifatini boshqarishni ta'lim sifatini ta'minlash, takomillashtirish, monitoring qilish va baholashga yo'naltirilgan strategik va tezkor harakatlarning muntazam ravishda amalga oshiriladigan tizimi" [2] ekanligini e'tirof etib, ta'lim muassasasining faoliyatida ushbu omilning ahamiyatini yuqori baholaydi. Demak, ta'lim sifatini boshqarish shu soha mutaxassislaridan, avvalo, sifatni ta'minlashni (ta'lim va tarbiyani yaxshiroq holatga o'tishini ta'minlaydigan xususiyatlar ustida ishlashni), rivojlanish tamoyiliga ko'ra uni takomillashtirishni, oldingi va keyingi holatni o'zaro taqqoslash uchun doimiy monitoring qilishni va o'z faoliyatlarini ob'ektiv baholashni talab qiladi.

Ushbu faoliyat turlarini muayyan tizimga solish va buni sohaning strategiyasi, istiqbol rejalari bilan bog'lash ta'lim sifatini boshqarishni ta'minlaydi. Muayyan o'quv yurtidagi ta'lim tizimining holati va rivojlanishini tahlil qilish uchun sifat ob'ektining uzluksiz rivojlanishi davomida ijobiy o'zgarishlarni tavsiflovchi, yakuniy natijaga erishishni anglatuvchi "sifatni yaxshilash" tushunchasi muhim hisoblanadi. Yu.A.Konarjevskiy ta'lim muassasalarida sifatni yaxshilash va uning boshqaruvi inson bilan, birinchi navbatda, o'qituvchi bilan ishlashdan boshlanadi va kadrlar bilan ishlash, ularning kasbiy darajasini oshirish bilan tugaydi, [2] deb uqtiradi. Mutaxassis bu o'rinda ta'limni bir sifat bosqichidan ikkinchi bosqichga olib chiqishni nazarda tutgan. Shuning uchun ham sifatni boshqarishda boshlanish va tugash nuqtalarini aniq beradi. Ammo sifatni yaxshilash (va, tabiiyki, boshqarish ham) jarayoni muntazam yangilanib borishini inobatga olsak, uning tugash haqidagi fikri shartli ma'no kasb etadi.

"Sifat" va "ta'lim sifatini boshqarish" tushunchalariga asoslanib, ta'lim sifatini ochiq ta'lim tizimining holati va samaradorligini oshirish jarayoni bilan bog'liq ijtimoiy kategoriya sifatida tushunish mumkin. Bunda, ta'lim sifatiga, birinchidan, ta'limning me'yoriy maqsadlariga; ikkinchidan, shaxslarning va turli ijtimoiy guruhlarning ehtiyojlariga muvofiqligini ta'minlaydigan yuqori ta'lim natijadorligi sifatida qarash lozim bo'ladi. Demokratik tamoyillar ta'limning sifatini boshqarishning ochiqlik xususiyatini belgilaydi, bu esa ishtirok etish, ko'maklashish, refleksivlik va ikkitomonlamalik tamoyillari bilan namoyon bo'ladi. Sifat sohasidagi ishlar o'quv jarayonining bevosita sub'ektlariga va o'quv yurtining tashqi hamkorlariga (ota-onalar va vasiylik kengashlari, ish beruvchilar, ijtimoiy sohalar) nisbatan maksimal darajada ochiqlikka intilishini talab qiladi. Ishtirok etish ta'lim faoliyati barcha sub'ektlarining sifat sohasidagi boshqaruv qarorlarini tayyorlash, muhokama qilish, qabul qilish va amalga oshirishda keng qatnashishlarini o'z ichiga oladi. Sifat sohasidagi asosiy tarkibiy qismlarni shakllantirish, muvofiqlashtirish va tasdiqlash ta'lim muassasasi ma'muriyatining

eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Sifat tizimini sifat sohasidagi siyosatni amalga oshirish vositasi deyish mumkin.

Muayyan natijalarga erishish, maqsadlarni aniq belgilash, sifat sohasidagi ishlarning samaradorligini oshirish uchun aniq harakat dasturini taklif qilish ta'lim muassasasi xodimlarining kasbiy fazilatlarini qo'llab-quvvatlaydi va ularning pedagogik hamda metodik mahoratini oshirishlariga rag'bat uyg'otadi. Ta'lim sub'ektlarini boshqarish orqali biz sub'ektlarning (ta'limni boshqarish organlari) maqsadli faoliyatini tushunamiz, ta'lim xizmatlarini taqdim etish va boshqaruv vazifalarini hal qilish orqali ta'lim xizmatlari iste'molchilarining (o'quvchilar, talabalar, ota-onalar va boshqalar) birgalikdagi faoliyatini tashkil etishni ta'minlash, ularning ta'limga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish va uning sifatiga e'tibor berishni tushunamiz. Ta'lim sohasidagi islohotlar bilan shug'ullangan olim Maykl Fullan ta'lim siyosatida keng miqyosli islohotlarga erishish va sifat samaradorligini ta'minlash borasida fikr bildirar ekan, agar o'qituvchilar faqat o'z sinflari darajasida fikrlasa va boshqa o'qituvchilar va butun maktabning muvaffaqiyatlaridan mutlaqo manfaatdor bo'lmasa; agar maktab direktorlari o'z maktablari darajasida o'ylasa va o'z tumanlaridagi boshqa direktorlar va maktablarning muvaffaqiyatlaridan mutlaqo manfaatdor bo'lmasa; agar tuman mutasaddilari rejalarini faqat o'z tumanlari doirasida amalga oshirsa va boshqa tumanlarning muvaffaqiyatlaridan mutlaqo manfaatdor bo'lmasa, keng miqyosli ta'lim islohotiga erishib bo'lmaydi. Tadqiqotchining ushbu fikrlari tizimni klaster yondashuvi asosida boshqarishni taqozo qiladi. Ushbu modelning pirovard maqsadi sub'ektlarni butun tizimning muvaffaqiyatiga jalb qilish, o'zgarish jarayonlarida bevosita ishtirok etishni ta'minlashdan iboratdir.

Bundan ko'rinib turibdiki, ta'lim sifatining klaster boshqaruvi alohida sub'ektlar darajasidan o'sib chiqib, o'sha sub'ekt joylashgan mintaqaning ta'lim sifatini oshirishga yo'naltirilgan kompleks yondashuvdir. Zero, hududning salohiyatini oshirmasdan turib alohida sub'ektlar bilan keng miqyosli samaradorlikka, islohotga erishib bo'lmaydi. Pedagogik ta'lim innovatsion klaster modeli shunisi bilan ham mamlakatning pedagogik ilm-fani rivoji uchun zarur hisoblanadi. Mintaqaviy darajadagi ta'lim sifatini boshqarishda klaster yondashuvidan foydalanish mintaqaviy tizimlar va ta'lim muassasalarining hamkorlik muhitini shakllantirish, zahira kuchlaridan foydalanishni optimallashtirish hisobiga xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi hamda ilg'or tajribalarni rivojlantirishni kuchaytirishga yo'naltiriladi. Klaster aloqalari hamda raqobat muhiti innovatsion rivojlanish, loyiha faoliyati yo'nalishlari va sur'atlariga, shuningdek, klasterning ichki tarkibiy qismlarini istiqbolli rivojlantirishga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Olib borilgan ilmiy tadqiqot natijalari asosida mintaqaning umumiy ta'lim sifatini boshqarish tushunchasiga quyidagicha

ta'rif berildi: mintaqa umumiy ta'lim sifatining klaster boshqaruvi – butun mintaqaning umumiy ta'lim sifati jarayoniga va uning asosiy elementlariga, xususiyatlariga (sub'ektivligi, mazmuni, tuzilishi, dinamikasi, shaxs, jamiyat va davlat talablariga muvofiqligi) insonparvarlik, uzluksizlik, demokratlashtirish g'oyalariga asoslangan zamonaviy ta'limni yangilash va rivojlantirish maqsadida kompleks, yo'naltirilgan va muvofiqlashtirilgan ta'sir.

Anijon viloyati pedagogik ta'lim innovatsion klasteri doirasida Andijon davlat pedagogika institutida amalga oshirilayotgan dastur va loyihalar oliy ta'limning ilmiy salohiyati yordamida hududdagi maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablarida ta'lim-tarbiya sifatini yaxshilashga qaratilgan. Jumladan, "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasining "Innovator o'qituvchi" loyihasi umumta'lim maktablarida ona tili va adabiyot dars mashg'ulotlariga ijodiy jarayon sifatida qaraydigan, yangiliklardan qo'rqmaydigan o'qituvchini tarbiyalash orqali; "Fakultetlararo jismoniy tarbiya" kafedrasining "Iqtidorli tashabbuskor yoshlar" loyihasi o'quvchilarning jismoniy imkoniyatlari va ijodiy salohiyatini namoyon qilish hamda oshirish uchun shart-sharoitlar yaratish, maqsadli dastur bo'yicha iqtidorli o'quvchilar bilan yakka tartibda shug'ullanish orqali; "Tarix" kafedrasining "Iqtidor" loyihasi iqtidorli o'quvchilarni shaxs, jamiyat va davlat manfaatlariga mos ravishda aniqlash, rivojlantirish va qo'llabquvvatlash uchun qulay sharoitlar yaratish, o'quvchilarning intellektual va ijodiy salohiyatini oshirish orqali; "Geografiya" kafedrasining "Mahoratli geograf" loyihasi o'qituvchilarga o'quv-uslubiy yordam berish, oliy ta'lim muassasalari talablariga asoslangan holda maktabda dars mashg'ulotlarining sifatini yaxshilash orqali; "Tasviriy san'at" kafedrasining "Pedagog rassom" loyihasi umumta'lim maktablarida tasviriy san'at to'garaklari faoliyatlarini kuchaytirish orqali; "Ijtimoiy fanlar" kafedrasining "Innovator murabbiy" loyihasi maktab ta'lim tizimida murabbiylar faoliyati samaradorligini oshirish masalasida yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish, o'quvchilarning o'qituvchilar bilan munosabatlarini maqsadli yo'naltirish orqali; "Maktabgacha ta'lim" kafedrasining "Montessori" loyihasi maktabgacha ta'lim muassasalarida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi va ijodiy dastur integratsiyasi asosida bolalar bilan olib boriladigan ta'limiy mashg'ulotlarni tashkil etish orqali ta'lim va tarbiya sifatini oshirishga yo'naltirilgan. Ushbu loyihalar ta'lim-tarbiya sifatini boshqarishda oliy ta'limning ilmiy-amaliy ko'magini maktabgacha va umumta'lim muassasalariga yo'naltirishni nazarda tutadi.

Mutaxassislar "raqobat" tushunchasining mazmuni, uning mohiyati borasida o'z fikr-mulohazalarini bildirishgan. Jumladan, avstriyalik olim Fridrix A.Fon Xayek "Bilish, raqobat va erkinlik" nomli kitobida raqobat haqida quyidagi fikrlarni bildiradi: "Raqobat – bu jarayon, u orqali odamlar bilimga ega bo'ladilar.

Raqobat bilim va qobiliyatdan unumli foydalanishga olib keladi. Insoniylik ne'matlarining aksariyati bellashuv, raqobat orqali hosil qilingan. Raqobat – insonning aqliy qobiliyatini o'stirish, buyuk kashfiyotchi va tadbirkorlarni tarbiyalab yetishtirishning alohida vositasidir" [4].

Rossiyalik olim G.L.Azoev esa raqobatga quyidagicha ta'rif beradi: "Raqobat bu alohida yuridik yoki jismoniy shaxslar o'rtasidagi qandaydir maydonda bitta ko'zlangan maqsadga erishish yo'lidagi bellashuvidir" [1]. O'zbekistonlik olim A.Qodirov esa "Raqobat – umumijtimoiy kategoriya bo'lib, ijtimoiy jarayonlar qatnashchilari o'rtasidagi ko'proq foydaga erishishi uchun bo'ladigan kurash"ni anglatishini ta'kidlaydi.

Mutaxassislarining ushbu fikrlari "raqobat" tushunchasining iqtisodiy kategoriya sifatidagi belgilarini ifodalagan. Ammo uni ta'lim tizimiga ham tatbiq qilish mumkin. Ta'lim xizmatlari bozorida ham maqsadga yoki foydaga erishish borasida bellashuv, kurash kuzatiladi va bu ta'lim sub'ektlari o'rtasidagi raqobatni ifodalaydi. Klaster yondashuvi hamkorlikning yangi shakli sifatida milliy pedagogikamiz salohiyatini rivojlantirish, raqobatbardosh ustunlikka ega bo'lish imkonini beradi. Klaster doirasida ta'lim muassasalari nafaqat ichki, balki tashqi ta'lim bozori bilan ham munosabatga kirishadi. Tashqi munosabatlar ta'sirida xorijiy pedagogik salohiyat va tajribaning milliy pedagogikamiz tomonga oqish jarayoni kuzatiladi. Klaster doirasida birlashgan sub'ektlar mavjud muammo va kamchiliklarga qarshi birgalikda kurashadi.

Muayyan sub'ektda mavjud kamchilikni bartaraf etish uchun nafaqat o'zining, balki boshqa sub'ektlarning ham kuch va salohiyati safarbar qilinadi, natijada, muammoning bartaraf etilishi kafolatlanadi, muddati odatdagidan bir necha barobarga qisqaradi. Buning natijasida klaster hududida pedagogik ta'lim sohasining nuqsonsiz ishlash imkoniyati paydo bo'ladi. Bu, albatta, sohaning raqobatbardoshligini oshirishga, ta'lim muassasalarining faol integratsiyalashuviga, innovatsiyalarning qisqa muddatlarda joriy qilinishiga olib keladi.

Eng muhimi, tayyorlanayotgan mutaxassislarining sifati oshadi, tizimda oqilona vorisiylikni ta'minlash va kadrlarga bo'lgan ehtiyojning sifatli qondirilishi ta'minlanadi. Ta'lim klasterlarining tuzilishi, odatda, o'zining tabiatidan kelib chiqqan holda turli elementlardan tashkil topadi. Klasterning yadrosi sifatida asosiy boshqaruv resursni anglatuvchi va uning elementlari o'rtasidagi munosabatlar tizimini o'rnatuvchi, tartibga soluvchi va muvofiqlashtiruvchi ta'lim muassasasini tushunish mumkin. Pedagogik ta'lim klasterida bu, shubhasiz, pedagogik oliy ta'lim muassasalari zimmasiga tushadi. Andijon viloyatida bugungi kunda eng katta ilmiy-pedagogik salohiyat, yuqori malakali pedagog kadrlar Andijon davlat pedagogika institutida jamlangan. Viloyatda tashkil qilingan

pedagogik ta'lim innovatsion klasteri hududdagi ta'lim ehtiyojlarini tashxislash ishlarini amalga oshirish, turli darajadagi ta'lim muassasalarining o'zaro ko'p tarmoqli aloqalarini yo'lga qo'yishda qo'l keladi. Bu jarayonda Andijon davlat pedagogika instituti klaster tarkibida dominant (asosiy bo'g'in) rolini bajaradi. Bu ilm-fan va amaliyotni o'zaro sintezlash, barcha turdagi ta'lim muassasalarida professor-o'qituvchilarning nazariya va amaliyot bo'yicha mavjud tadqiqotlarni birgalikda rivojlantirish, ilmiy faoliyat natijalarini o'quv jarayoniga joriy etish imkonini beradi. Shuningdek, yosh o'qituvchilarning pedagogik faoliyatga moslashuvchanlik davrini kamaytirish, innovatsion tajribalarni o'rganish, umumlashtirish va jamlash, pedagogika fani yutuqlarini tezda sinab ko'rish, umumta'lim maktablarida zamon talablariga javob beradigan raqobatbardosh o'qituvchilar jamoasining shakllanishini ta'minlaydi. Andijon davlat pedagogika instituti va uning atrofida birlashgan ta'lim sub'ektlari (viloyat XT va MTM boshqarmalari, umumta'lim maktablari, maktabgacha ta'lim muassasalari, akademik litsey va boshqa) tashkiliy-hududiy tuzilma (hududiy yaqinlik), resursli tuzilma (xodimlar, moliyaviy, moddiy, axborot va ta'lim resurslarining birlashuvi), funksional tuzilma (oldingi tuzilmalar kesishuvida hosil bo'ladi va qo'yilgan maqsad va vazifalarning innovatsion yechimlarini amalga oshiradi)larning birlashuvini hosil qiladi va viloyatning ta'lim salohiyatini oshiradi. Ushbu tashkiliy birlashuvning ilmiy ahamiyati oliy ta'lim muassasalarining birligi, ilmiy tadqiqotlar bazasi, doimiy pedagogik amaliyotlar hamda ilmiy-metodik muassasalararo innovatsiyalarni ayirboshlash, ta'lim salohiyatini integratsiya qilishga yo'l beruvchi faoliyatni birgalikda taqsimlash, yangi sifat darajasidagi pedagogik kadrlar kasbiy tayyorgarligining psixologik-pedagogik tadqiqi va samarali pedagogik amaliyotini tashkil etishdan iboratdir.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqotimiz davomida Andijon viloyati pedagogik ta'lim innovatsion klasterida raqobat tushunchasining gnoseologik belgilari quyidagilardan iborat degan xulosaga kelindi:

1. Raqobat pedagog xodimlar tomonidan o'z sohasi doirasidagi fan va texnikaning eng yangi yutuqlarini muntazam o'zlashtirishni va ularni klaster hududida ta'lim jarayoniga faol tatbiq etishni taqozo qiladi.

2. Klaster hududida o'zaro nazoratning yo'lga qo'yilishi natijasida raqobat pedagog xodimlarni o'z ustida muntazam ishlashlarini, ta'lim jarayoniga o'tilayotgan fan (yoki mavzu)ning mohiyatini aniq bilgan holda yondashishni taqozo qiladi. Bu esa kuchni iqtisod qilish va sifatni oshirish imkonini beradi.

3. Klaster yondashuvi natijasida yuzaga kelgan o'zaro hamkorlik va raqobat ta'lim muassasalarini boshqarish usullarining takomillashishiga xizmat

qiladi. Ta'lim muassasalarini boshqarishda avtoritar tamoyillardan demokratik tamoyillarga o'tish zaruratini keltirib chiqaradi.

4. Klaster hududidagi raqobat bilim oluvchilarning ehtiyoji va talablarini bilishni, ularni qondirishning eng oqilona usul va vositalarini topishni taqozo qiladi.

5. Raqobat natijasida klaster hududida ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasi jarayonlari optimallasadi va uchala sub'ektning o'zaro ta'siri hamda nazorati kuchayadi.

XULOSA

Ta'lim turlari o'rtasida o'zaro hamkorlik soha uchun yangilik emas. Pedagogik ta'lim klasteri shu paytgacha mavjud hamkorlikdan ba'zi jihatlari bilan farq qiladi. Masalan, shu kungacha nisbatan kuchsiz bo'g'inlarning salohiyatini oshirish masalasi ilmiy salohiyatning majburiy oqimini tashkil qilish vositasida hal qilib kelinmoqda. Pedagogik ta'lim klasteri vositasida esa yagona maqsad atrofida birlashgan sub'ektlarda ilmiy-pedagogik salohiyatning nisbatan zaif bo'g'inlar tomonga oqishi tabiiy jarayonga aylanadi. Klaster vositasida o'zaro hamkorlik, raqobatbardoshlik va innovatsion faoliyatning kuchayishi bu sohaning milliy va global raqobat siquviga munosib qarshi turishiga imkoniyat yaratadi. Ushbu ta'rif va tavsiflardan shu narsa anglashiladiki, raqobat ta'lim tizimi uchun xos ob'ektiv jarayon hisoblanadi. U, shuningdek, innovatsiyalarni tezlik bilan o'zlashtirish va ishlab chiqarish jarayonlariga tatbiq etishni ham talab qiladi. Klaster ta'lim sohasi uchun innovatsiya bo'lib, uning o'zlashtirilishi sohaning raqobatbardoshligini oshirish bilan birga, uning tezkorligi va zamonga moslashuvchanligini ham ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Salaydinovna, R. G. (2022). PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF NON-STANDARD WAY OF THINKING IN STUDENTS. *European science review*, (3-4), 17-20.
2. Rahmonova Gulchehra Salaydinovna (2022). PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF NON-STANDARD WAY OF THINKING IN STUDENTS. *European science review*, (3-4), 17-20.
3. Raxmonova, G. S. (2022). O'QUVCHILARDA NOSTANDART TAFAKKUR TARZINI RIVOJLANTIRISHNING REFLEKSIV MEXANIZMLARI. *RESEARCH AND EDUCATION*, 1(9), 542–549.
4. Raxmonova, G. (2020). ТАЛАБАЛАРДА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УСУЛЛАРИ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 4(4).

5. Rahmonova, G. S. (2022). THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPING NON-STANDARD THINKING IN STUDENTS. *Theoretical & Applied Science*, (4), 565-572.
6. RAXMONOVA, G. MA'NAVIYAT-JAMIYAT RIVOJLANISHINING MUHIM OMILI. *ЭКОНОМИКА*, 159-161.
7. Mirziyoev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati davlat rahbarining 2019 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi // www.lex.uz, 2019 yil 28 dekabr.
8. Qahhorov O.S. Ta'lim tizimida iqtisodchi kadrlarni tayyorlashning boshqaruv mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida). Dissertatsiya avtoreferati. iqtisod fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). Toshkent, 2017. 6-7 betlar.
9. Navruz-Zoda B.N. O'zbekistonda oliy ta'lim tizimida sifat ta'minoti. - T: Xarizma design, 2008. - 245 b.
10. Zahidova Sh.Sh. Oliy ta'lim xizmatlari bozorining amal qilish mexanizmi samaradorligini oshirish (O'zbekiston materiallari asosida). Iqt.f.n. ...diss. avtoref. – T.: TMI, 2012.;